

Araştırma Makalesi

Ataerkillik, Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk Sistemi: Türkiye’de Kadın Avukat Olmak *

Duygu Özkan

Öz

Kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarında anayasal düzenlemeler kadını korumaya yönelik hazırlanmaktadır. Fakat gerektiği biçimde uygulanmadığı için kadınlar mağdur olmaya devam etmekte, şiddete maruz kalmakta ve en nihayetinde öldürülmektedir. Bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bağlamında kadına yönelik şiddet konusunu ele almakta ve Türkiye’deki hukuk sistemi içerisinde kadın avukatların deneyimlerine bağlı olarak feminist bakış açısıyla değerlendirmektedir. Çalışma, Eskişehir, İzmir ve İstanbul barolarına bağlı feminist kadın avukatlarla 10 Mayıs-12 Haziran tarihleri arasında yürütülmüş nitel bir alan araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmanın sonuçları, kadın avukatların kadın olarak deneyimledikleri sorunlara mesleki alanda da maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kadına yönelik şiddet, Ataerkillik, Feminist hukuk, Kadın avukatlar.

Patriarchy, Violence Against Women And The Legal System: Being A Woman Lawyer In Turkey

Abstract

In policies to combat violence against women, constitutional regulations are prepared to protect women. However, since they are not implemented properly, women continue to be victimized, subjected to violence and ultimately killed. This study addresses the issue of violence against women in the context of gender inequalities and evaluates it from a feminist perspective based on the experiences of women lawyers within the legal system in Turkey. The study is based on a qualitative field research conducted between May 10 and June 12 with feminist women lawyers affiliated to Eskişehir, İzmir and İstanbul bar associations. The results of the research reveal that women lawyers are exposed to the problems they experience as women in the professional field as well.

Keywords: Violence against women, Patriarchy, Feminist law, Women lawyers.

*Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi F. Aysin Koçak Turhanoğlu danışmanlığında 26.07.2023 tarihinde tamamlanan “Ataerkillik, Şiddet ve Hukuk Sistemi: Kadına Yönelik Şiddet Davalarında Kadın Avukatların Deneyimleri” başlıklı yüksek lisans tezinde yer alan tartışma ve bulguların bir kısmını içermektedir (Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye, 2023).

Giriş

Toplumsal cinsiyeti nedeniyle özel ve kamusal alanda kadına uygulanan sistematik şiddet davranışı olarak kadına yönelik erkek şiddeti, toplumsal arka planıyla birlikte; toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde temellenmektedir. Kadının üzerinde hegemonya kurmaya dayanan kadına yönelik erkek şiddeti fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik vb. şiddet türleriyle birlikte, hafif yaralamadan cinayete kadar giden temel bir insan hakkı ihlalidir. Kadına yönelik şiddetle mücadele için uluslararası ve ulusal düzeyde anayasal düzenlemeler, farkındalık ve bilinçlendirme çalışmaları, şiddet mağdurlarına destek hizmetlerinin sunulması gerekmektedir ancak bunlar yeterli değildir. Bu amaca ulaşabilmek için yapısal olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve süregelen ataerkil yapının toplumsal dönüşüme uğratılması gerekmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelenin birçok destekçisi vardır fakat feminist mücadele ve hukuk, sürecin önemli bir parçasıdır. Kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadele politikalarında yasalar ve düzenlemeler ele alındığında, erkek egemenin çıkarına göre düzenlenen hukuk sisteminde kadınlar yasalarla korunuyor gibi görünse de kadınlar mağdur olmaya, suçlanmaya devam etmekte, haklarını elde edememektedir. Feminist kadın avukatlar, kadın haklarının pratikte uygulanabilirliğini arttırmak için

erkek egemenliği ile erkek egemen hukuk sistemi içerisinde mücadele etmektedir.

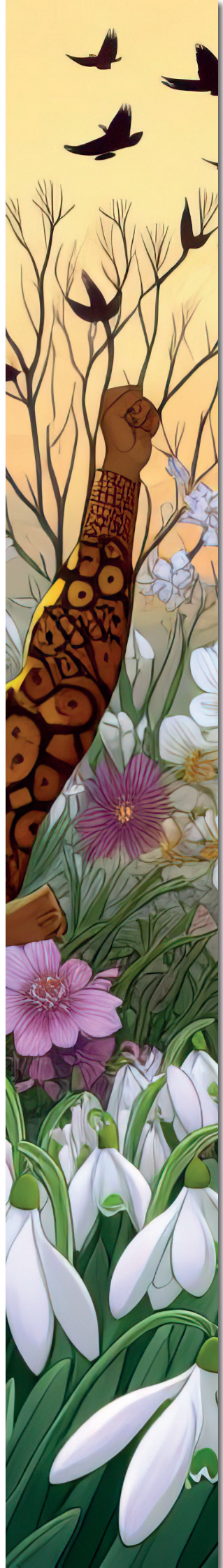
Özdüşünsel bir değerlendirme yapmak ve araştırma süreci deneyimlerine değinmek gerekirse, araştırma sürecindeki görüşmelerin benim için çok sancılı geçtiğini söyleyebilirim. Katılımcı avukatlar çok içten ve samimi idi, “daha önce bizlere bu konuda söz hakkı veren hiç olmadı” diyerek objektif bir biçimde birçok davayı benimle paylaştı fakat öyle davalar dinledim, öyle mücadelelerle karşılaştım ki yeri geldi ağladım, yeri geldi öfke doldum. Bu mücadelede yer alan bütün kadınların ne kadar kıymetli olduğunu bir kez daha anladım ve aslında görünenden çok daha özverili bir çalışma yürütüldüğünü fark ettim. Avukatların çalışmam için verdiği destek ile birlikte anlattıkları mücadeleden sonra çok önemli bir şeyi bir kez daha hissettim: Gerek feminist kadın örgütlenmeleri olsun gerek feminist kadın avukatlar, hakimler, savcılar olsun eğer bir gün başıma bir şey gelirse kadınlar hep benim yanımda ve ben asla yalnız yürümeyeceğim.

Toplumsal cinsiyet, ataerkil güç ilişkileri ve kadın hareketi

Erkeğin üstün tutuluşu felsefe tarihinde Pythagoras’a kadar geri götürülebilir. Pythagoras’a göre iyi ilke; erkeği, ışığı ve düzeni, kötü ilke ise; kadını, karanlığı ve kaosu yaratmıştır (Berktaş, 2010: 28). Akılcılık;

dişiliği geçmek, dişilik ise örnek sayılan erillik çerçevesinde -bağımsız bir cinsiyet olarak değil- ve o erille olan ilişkisi içerisinde tanımlanmaktadır (Berktaş, 2010: 28). Avcı-toplayıcı toplumlardan beri süregelen bu tavır bugünün toplumunda da devam etmektedir. Heteroseksüelliğin toplumsal norm olarak kabul edilmesi anlamına gelen heteronormativiteye göre cinsiyet, erkek veya kadın olmanın biyolojik yönlerini ifade etmektedir (Saygılıgil, 2016: 9), fakat kadınlık ve erkeklik, gen ile aktarılan dirimsel özelliklerden ziyade toplumsal birer kurgudur (Bora, 2010: 22). Toplumsal beklentiler ve kültür ideolojileri de üreme organlarına göre inşa edilmektedir (Chanter, 2019: 14). Cinsiyet oluşumunda biyolojik göstergelerin yanı sıra toplumsal roller, beklentiler, kimlikler gibi kültürel faktörler de önemli rol oynamaktadır. Bu tanımlar, toplumsal cinsiyetin çok yönlü bir konu olduğunu ve tek bir modelle sınırlı olmadığını vurgulamaktadır. Eril deneyimi evrensel kabul etmek kültürün doğaya, erkeğin ise kadına egemen (Beauvoir, 1974: 447) olduğunu verili kabul etmek anlamına gelir. Simone de Beauvoir, İkinci Cins adlı eserinde şu ifadeyi kullanır: “Kadın olmak biyolojik, ekonomik, psikolojik veya tarihsel olarak incelenebilir fakat bu incelemeler bir zorunluluğu ifade etmez, kadını kadın yapan her şey ataerkil ideoloji tarafından şekillendirilmektedir fakat bu ideoloji de dönüştürülebilir ve değiştirilebilir” (Beauvoir, 1974: 514).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadınların esas problemlerinin kaynağı olan ataerkillik, temelde güç ile ilişkilendirilen kapsamlı ve tartışmalı bir kavramdır. Ataerkilliğin kavramsal olarak Weber’e kadar uzandığını düşünen Walby, ataerkilliği erkek egemenliği unsurundan ziyade toplumsal eylemler ve toplumsal ilişkilere atıfta bulunmak için kullanmıştır (Weber, 1947 akt. Walby, 1990: 214). Ataerkil (patriarkal) yapı, eylemin belirleyicisi ve kural koyucu olan erkeği ile eyleyen ve itaat eden kadının bir aradalığına ortaklık eden bir sistem-üstüculük (Walby, 1990: 20) olarak tanımlanabilir. Walby (1990) ataerkinin sadece cinsiyetle değil, aynı zamanda sınıf, ırk, cinsel yönelim gibi diğer sosyal faktörlerle etkileşime girdiğini ve toplumsal yapı ve normların kadına yönelik şiddeti hem

devlet düzeyinde hem de ataerkil ideoloji üzerinden destekleyerek sürdürdüğünü vurgulamaktadır. Bu faktörler bir araya geldiğinde, daha karmaşık ve çok boyutlu bir cinsiyet eşitsizliği tablosu ortaya çıkmaktadır.

Eril sistemin erki kendi tekelinde tutması uğruna tüm kalıp yargıları özellikle kadınlara baskıcı bir tutumla dayatması kadın hareketinin varlığının gerekliliğini kanıtlar niteliktedir. Kadın hareketi, toplumun farklı kesimlerinde kadınların yaşadığı ayrımcılığı gündeme getirerek bilinç oluşturmakta ve cinsiyet temelli şiddetin sona ermesi, kadınların güçlenmesi gibi konularda toplumdaki eşitsizlikleri işaret ederek kadınların karar alma süreçlerinde aktif rol almalarını teşvik etmektedir. Kadınların ezildiği, sömürüldüğü ve erkeklere göre dezavantajlı, ikincil konumda olduğu noktasından hareket eden, ideolojik olarak özgül bir hareket olan feminizmin temel ilkesine göre ilk ayrımcılık toplumsal cinsiyet alanındadır. Eleştirel bir yaklaşım olarak bütün eşitsizliklere, ezilmişliklere ve baskıcı sisteme karşı mücadele eden bir hareket olan feminizm(ler) kadınların ikincilleştirmelerinin ve ezilmişliğinin nedenlerini bununla birlikte özgürleşme süreçlerini de tartışmaktadır. Aynı zamanda feminizm(ler) toplumsal yaşantıya etki eden bütün yapı ve ilişkileri eleştirmektedir. Ataerkil ideoloji eşitsizlikler ile temellenmiş bu aracıyla güçlenmeye devam eden kırılganlığı zor yargıların temsilcisi konumundadır.

Durumun normalleştirilmesi ideolojinin kendisinden de üstün bir güçtür.

Kadına Yönelik Erkek Şiddeti

Tarihten gelen günümüzde de cinsler arasında kurulan hiyerarşi kavramı Weber'in "herrschaft" olarak tanımladığı bir ezme -bir insanın isteklerini zorla başkalarına kabul ettirmesi- ve ezilme ilişkisi şeklinde olmuştur (Millet, 1987: 46). Diğer baskı düzenlerinde olduğu gibi ataerkil düzende de ekonomik değerler üzerindeki denetim yani ekonomik güç baskınının hem aracı hem de sonucudur. Toplumsal düzen, erkeklerin kadınlara egemenliğini doğuştan gelen, kazanılmış bir üstünlük olarak görmektedir ve bu yüzden iç sömürü düzeni ortaya çıkmıştır. Bu düzen Millet'e (1987:47) göre bütün sınıf ve ırk ayrımlarından daha katı ve kesindir. Bugün toplumumuz diğer tüm tarihsel uygarlıklar gibi ataerkil bir yapıda olduğu için cinsiyetler arasında eşitlik var gibi görünse de temel güçlülük kavramını meydana getiren cinsel egemenlik hala kültürlerin en yaygın ideolojisi olarak varlığını sürdürmektedir. Toplumda yer alan bütün güçlerin (politika, askeriye, endüstri, üniversite, teknoloji, bilim, ekonomi, etkin polis kuvvetleri gibi) erkek tekelinde olduğu göz önüne alındığında bu gerçek daha belirgin ortaya çıkmaktadır (Millet, 1987: 47).

Tüm bu eşitsizliklerin temelinde ortaya çıkan şiddet kavramı Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, WHO) tarafından gücün

yani fiziksel kuvvetin tehdit edici ya da gerçek bir biçimde, belli bir amaç güderek, kendine, bir başkasına ya da bir topluluğa karşı kullanılarak; psikolojik zarar, yaralama, ölüm ya da gelişim sorunlarına sebep verecek şekilde kullanılması olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2002). Toplumsal cinsiyet temelli şiddet tanımlarında cinsiyetler arası eşitsizliğin kendiliğinden var olan bir eşitsizlik biçimi olmadığı, bu eşitsizliğin tarih boyunca kültürel ve toplumsal olarak cinsiyetlere yüklenen roller aracılığıyla ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Şiddet çok boyutlu bir kavramdır, yani şiddetin tek unsuru fiziksel temas değildir. Sözlü ifadeler, ekonomik kaynağın engellenmesi, cinsel hayatın kontrolü, engellenmesi ve fiziksel saldırı ile de kadın baskıya uğramaktadır ve bunlar da birer şiddet biçimidir.

Kadına yönelik erkek şiddeti “bir insan hakkı ihlali, cinsiyete yönelik ayrımcılığın bir biçimidir ve kamusal ya da özel alan ayırt etmeden kadınlara psikolojik, ekonomik, fiziksel ve cinsel zarar

veren/ verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu eylemlerle keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma, tehdit etme veya zorlama anlamına gelmektedir” (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011). Kadına yönelik şiddet, “kadınlara, sadece kadın oldukları için uygulanan, cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü davranışı” ifade etmektedir (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012). Günümüz erkek egemen toplumunun sebep olduğu kadına yönelik şiddet ile toplumsal cinsiyet kavramı arasında kuvvetli bir neden-sonuç ilişkisi vardır (Saygılıgil, 2016: 49). Kadını baskı altında tutmayı ve kadın üzerinde egemenlik kurmayı amaçlayan toplumsal cinsiyet temelli şiddet (Saygılıgil, 2016: 49) türleri; fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak ele alınmaktadır.

Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra kadın hareketinin

gündeme getirdiği kadına yönelik şiddet, 1990'lı yıllardan itibaren devletin gündeminde yer almaya başlamıştır ve kadın hareketinin bu alandaki mücadelesi 1987 yılında “Dayağa Karşı Kadın Yürüyüşü” ile başlamıştır (Yüksel-Kaptanoğlu ve Tarım, 2018: 34). Tüm bu gelişmelerle birlikte Türkiye 20. yüzyılın ilk yarısında, dünyada kadınlara seçme ve seçilme hakkını anayasal düzlemde tanıyan ülke olmasına rağmen, 21. yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde kadınların en fazla şiddete maruz kaldığı OECD ülkesi konumundadır (<http-1>). Türkiye'nin en önemli örgütlerinden olan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun kadına yönelik şiddet araştırmaları çerçevesinde aylık olarak yayınladığı raporlarına göre 2022 yılı Ocak ile Aralık ayı arasında 334 kadın cinayeti işlenmiş, 245 kadın şaibeli bir şekilde ölmüştür (<http-2>). 2023 yılının henüz ilk ayında ise 31 kadın cinayeti işlenmiş, 25 kadın ise şaibeli bir şekilde ölmüştür (<http-2>).

Kadına Yönelik Şiddetle Hukuksal Mücadele

Kadınlar tarihsel süreçte feminist mücadele boyunca sınıf, ırk, statü veya yaş fark etmeksizin yasal sistemler tarafından desteklenen toplumsal sözleşmenin eşit ortakları olarak kabul edilmelerini sağlayacak bir feminist adalet talebinde bulunmuşlardır (Arat, 2010: 54). Bu bağlamda feminist bakış açısı ile iç içe ve ondan doğan bir hukuk dalı olarak feminist hukuk, bir çeşit feminist

kuram oluşturma biçimidir ve hukuk ile kadınlar arasındaki ilişkinin bütün kadınlar açısından incelenmesidir (Weisberg, 1993: 22).

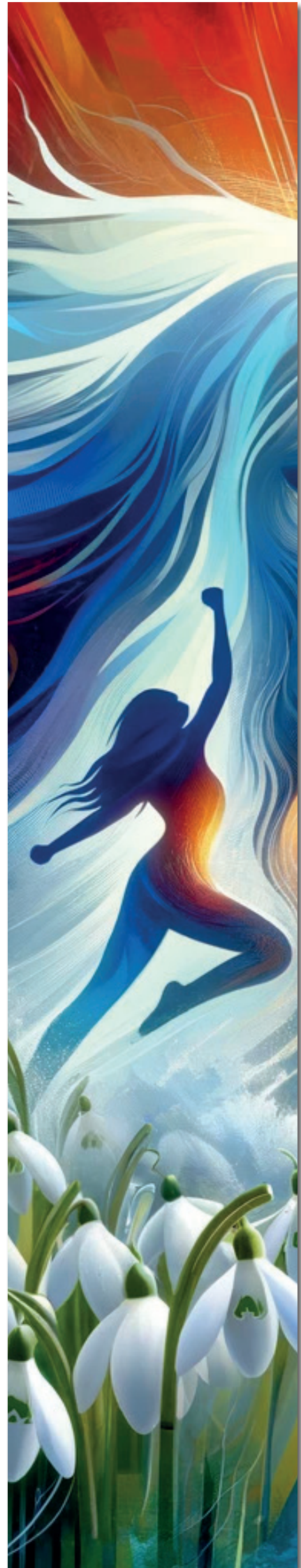
Feminist çabaların amacı, kadınların ikincil konumunu düzeltmektir. Feminizm, bu bağlam içinden siyasaldır, metodolojiktir, felsefidir ve gerçek anlamında toplumsal dönüşümü amaçlamaktadır (Arat, 2010: 54-56). Feminist hukuk kuramı da ataerkilliğin kadını her alanda ikincilleştirmesine karşı çıkarak eşitliği savunan bir hukuk felsefesidir. Temelde doğa, kültür ve hukuktan kaynaklanan cinsiyete dayalı eşitsizliğin üzerinde durmaktadır. Geleneksel hukuk kuramındaki kadının dışlanmışlığını vurgulamaktadır ve geleneksel hukukun kadına karşı ayrımcılığa dayandığı, erkek çıkarlarını temsil edip koruduğu eleştirisini yapmaktadır. Feminist hukukun amacı, bütün dünyada yaygın olan bu ayrımcılığı ortadan kaldırmaktır. Feminist hukuka göre, erkeklerin yorumuna dayanan geleneksel hukuk, tarihsel süreç içinde kadınları görünmez kılmıştır (Arat: 2010: 56). Feminist teorisyenlere göre, hukuk her ne kadar tarafsız bir görünüm sunsa da aslında taraflı olup, erkek egemenliğin ve erkeklerin çıkarlarını yansıtmaktadır ve feminist hukuk teorisi hukukun ataerkil bir kurum olarak eleştirilmesi ve analiz edilmesidir (Demir, 2015: 10).

Feminist hukuk mücadelesini yürüten kadın avukatlar kadına yönelik erkek şiddetini önlemede

en önemli araçtır. Kadın avukatlar kadına yönelik şiddet ile başa çıkmak için feminist kadın örgütleri ile iş birliği içerisinde yer aldıkları sivil toplum kuruluşları ve barolara bağlı Kadın Hakları Komisyonu ile bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yürütmekte, kadınların yasal haklarını öğrenmesine yönelik eğitimler vermekte, toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli yaşanan bütün sorunlara boyun eğmeyerek baş kaldırmakta, mağdur kadınların hak arayışlarında her türlü destek mekanizmalarının (ekonomik, psikolojik, sosyal, yasal, vb.) sağlanması için çaba sarf etmekte, yasaların etkin kullanılması ve yasaların gerektirdiği yaptırımların uygulanması için gereken bütün başvuruları yapmakta, failin gereken cezayı indirimsiz, şartsız alması için kamusal ve özel alanda mücadele etmektedir.

Araştırma Süreci

Bu çalışma, kadına yönelik şiddet davaları süreçlerinde kadın avukatların ne tür sorunlar yaşadığını, bu sorunları nasıl deneyimlediklerini ve bu sorunlarla nasıl başa çıktıklarını ortaya koyma amacı taşımaktadır. Araştırmada, kadına yönelik şiddet davalarına bakan kadın avukatlarla görüşülmüştür. Katılımcılardan sınırlılıklar gereği; kadın, feminist ve avukat olmaları aynı zamanda kadına yönelik şiddet davalarına bakıyor olmaları beklendiği için tek bir şehirden katılımcı seçilmemiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda Mayıs- Haziran ayları arasında Eskişehir, İzmir ve İstanbul'da barolara bağlı çalışan 12 kadın ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Seçim dönemi olması sebebiyle ilk görüşme 10 Mayıs 20223'te son görüşme ise 12 Haziran 2023'te yapılmıştır. Avukatlar, kadına yönelik şiddet davalarına bakan feminist kadın avukatların araştırılması sonucu aldıkları davalar, yaptığı çalışmalar göz önüne alınarak seçilmiştir. Eskişehir barosuna bağlı avukatlarla yapılan görüşmeler avukatların şahsi ofislerinde, İzmir ve İstanbul barolarına bağlı olan avukatlarla yapılan görüşmeler ise online ortamda

gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde demografik soruların ardından, kadına yönelik şiddet davaları ve kadın avukat olma ile ilgili görüş ve deneyimlerin aktarılmasını sağlayacak sorular sorulmuştur. Bu süreçte; yaşanan sorunlar, sorunlara bakış açıları, sorunlarla baş etme ve mücadele biçimleri üzerinde durulmuştur. Görüşmeler ortalama 50 dakika sürmüştür. En kısa görüşme yaklaşık 40 dakika, en uzun görüşme ise 1,5 saat sürmüştür.

Görüşmecilerin gizliliği için gerçek isimleri takma isimlerle değiştirilmiştir. Mülakatlar tamamlandıktan sonra ses kayıtları bilgisayara aktarılmış ve metin (bilgisayar programı kullanılmaksızın) tematik analize tabi tutulmuştur. Bu analizde önce mülakat metni kodlanmış, daha sonra ilişkili kodlar bir araya getirilmiş ve ilgisiz kodlar elenmiş ve böylece kategoriler oluşmuştur. Daha sonra kategorilere bağlı olarak temalar oluşmuştur. Kategori ve temalar önceden oluşturulmamış, mülakat metinlerini analizinde katılımcıların anlatıları çerçevesinde oluşmuştur. Araştırmanın güven duyulabilirlik düzeyi yüksek tutulmaya çalışıldığı için güvenilirlik ve geçerliliği kontrol etmek adına Guba ve Lincoln'un (1985) nitel araştırmalar için önerdiği güven duyulabilirlik kavramı ve inandırıcılık, güvenilirlik, doğrulanabilirlik ve aktarılabilirlik kriterleri dikkate alınmıştır. Bulgular feminist bakış açısıyla değerlendirilerek ele alınmıştır.

Düşünsel olarak bir değerlendirme yapmak gerekirse, kendimi feminist olarak tanımlıyorum. Kadına yönelik şiddetle ilgili doğrudan bir deneyime sahip olmamakla birlikte ailemde ya da yakın sosyal çevremdeki kadınlar içinde de bildiğim kadarıyla herhangi bir kadına yönelik şiddet geçmişi bulunmamaktadır. Hukuk eğitimi almamış olmam nedeniyle verilerin toplanmasını veya yorumlanmasını etkileyebilecek herhangi bir etki söz konusu değildir. Feminist yönelimli araştırmalarda mesele kadınlara dair yapılan araştırma değil, kadınlar için yapılan araştırmalardır. Çünkü kadın çalışmanın konusu olduğu kadar öznesidir de. Kadınlar için yapılan araştırmalar, kadınların hayatlarında bir değişimi de hedeflediği için aynı zamanda politiktir. Bu araştırmada bilinçli olarak bir taraf seçilmiş, kadınlar için özne olarak kadını seçen ataerki tarafından yok sayılışa başkaldırmak amaçlanmıştır. Bu makalenin amacı alan araştırmasından elde edilen bulgular üzerinden Türkiye'de kadın avukat olmanın zorluklarının neler olduğunun ve kadın avukatlar tarafından nasıl deneyimlendiğinin ortaya konmasıdır.¹

1 Bu çalışmanın dayandığı yüksek lisans tezinde araştırmanın bulguları sekiz ana temada ele alınmaktadır. Bunlardan ilki kadın avukatların kadına yönelik şiddet konusundaki ilk davalarındaki deneyim ve duyguları, ikincisi Türkiye'de kadın avukat olmanın zorlukları, üçüncüsü kadın avukat olarak maruz kalınan sorunlarla başa çıkma, dördüncüsü kadına yönelik şiddet davalarında avukatların kadın veya erkek olmasının etkileri, beşincisi avukatların toplumsal cinsiyet eşitliği ve feminizm tanımları, altıncısı avukatlık mesleği ve feminist kimlik arasındaki ilişki, yedincisi kadına yönelik şiddet davaları ve feminist kadın örgütleri arasındaki ilişki ve son olarak sekizincisi kadına yönelik şiddetle mücadeleye feminist kadın avukatların bakış açısıdır. Bu makalede sınırlılıklar gereği araştırmanın ikinci teması olan "Türkiye'de kadın avukat olmanın zorlukları" üzerinde durulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Yaşı ¹	Meslekteki Yılı	Üniversite	Yer Aldığı Sivil Toplum Kuruluşlar
Şafak	45-50	23 yıl	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi
Nalan	45-50	20 yıl	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi
Aysu	25-30	7 yıl	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi, KCDP, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Yade	40-45	18 yıl	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi, KADER
Talya	25-30	7 yıl	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Engelli Kadın Derneği: EnKad
Defne	25-30	5 yıl	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi, Odunpazarı Kent Konseyi Kadın Meclisi, Eskişehir Kadın Dayanışma Platformu
Firuze	50-55	28 yıl	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	KCDP, Kader, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, İstanbul Hukuk Grubu
Efsun	30-35	12 yıl	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi	İzmir Barosu Kadın Hakları Merkezi, İzmir Belediyesi Kent Konseyi
Sahra	45-50	14 yıl	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, İzmir Barosu Kadın Hakları Merkezi, Sosyalist Feminist Kolektif, İstanbul Feminist Kolektif
Rana	35-40	15 yıl	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Melike	35-40	6 yıl	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Siyah Pembe Üçgen Derneği
Bade	25-30	4 yıl	Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi	İzmir Barosu Kadın Hakları Merkezi, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi Kadın Meclisi, Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği, İzmir İl Koordinasyon Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kalkınma Planı

1 Katılımcıların gizliliği esas alındığı için yaş bilgileri aralık olarak verilmiştir.

Bulgular

Araştırma bulgularında bu metne konu olan “Türkiye’de Kadın Avukat Olmanın Zorlukları” teması içinde altı kategori oluştuğu gözlemlenmiştir, bu kategoriler avukatlık mesleği dışında “kadın olmak”, toplumsal kalıp yargılar nedeniyle müvekkiller, meslektaşlar ve diğer ilgili meslekler tarafından her alanda erkek avukatlarla kıyaslanma, taciz ve taciz tehdidi, toplumsal cinsiyetle yaşın kesişimselliği, coğrafi bağlam ve ekonomik ayrımcılıktır.

“Bir gün başıma bir şey gelirse bu şehri ateşe ver” (Melike)

Avukatlık Mesleği Dışında “Kadın Olmak”

Avukatlar hem kadın olarak hem de eril hukuk hegemonyasında kadın avukat olarak benzer deneyimleri yaşıyorlar ve toplumsal cinsiyetin dayatmaya çalıştığı rol ve sorumluluklar avukatların mesleki hayatlarına da nüfuz etmiş durumda. Yani kadın avukatlar, ataerkil hukukla kolektif olarak savaşmakta. Avukatlık mesleği dışında “kadın olmak” kategorisine giren anlatılar, avukat olmanın dışında sadece kadın olmanın bile Türkiye’de başlı başına birtakım zorlukları beraberinde getirdiğini vurgulayan anlatılar. Örneğin Şafak, kadın olmanın zorluklarına paralel zorlukları kadın avukat olarak da yaşadıklarını ve şiddet davalarında özellikle kadın avukatların sadece kadın olmalarından kaynaklı karşılaştığı sorunları aktarırken tehdit edildiklerini, yaptırım düzeyinde olmasa da sözlü ya da jest ve mimiklerle gerçekleşen tacizlere, laf atmalara maruz kaldıklarını ifade etmekte:

Kadın avukat olmak zor, yani kadın olmanın zorluklarına paralel zorlukları maalesef biz de yaşıyoruz. Bir kere o toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı şey var ya erkeğin farklılığı. Onu kendi mesleğimizde de sonuna kadar hissediyoruz maalesef. Bunların hepsi tabi mesleki anlamda dezavantaj olarak yansıyor. Biz bunu komisyon faaliyetlerinde de görüyoruz. Bizim arkadaşlar belde evlerine, halk evlerine gidiyorlar, dönemsel nafakayı, belirsiz süreli nafakayı anlatıyoruz, 6284’ü anlatıyoruz, şiddet nedir, şiddete uğradığınızda napabilirsiniz bunları anlatıyoruz, gitmeye çekiniyorlar. Dediğim gibi kadın olmanın dezavantajlı tarafları maalesef mesleğe de yansıyor. (Şafak)

Türkiye’de kadın avukat olmak, kadın olmanın dışında bir yerde gerçekleşen bir mücadele değil, yani tüm kadınlık deneyimleri avukatlar için hem günlük hayatında hem de mesleki süreçle birlikte yaşanmakta. Örneğin Rana da kadın olmaktan kaynaklı zorluklar neyse kadın avukat olunca da aslında benzer biçimde eşitsizlikler gördüklerini, bunun gelir durumundan başlayarak çok geniş bir çerçeveye yayıldığını ifade etmekte. Avukatların birçoğunun ifade ettiğine göre ceza hukukunun eril bir mücadele alanı olarak görülmesinden kaynaklı burada da kadın avukatlar istenmemekte ve ceza davalarında yer almaları yadırganmakta:

Türkiye’de bir kadın çalışan olmak zaten kolay bir durum değil ve daha çok erkek eril bir dilin bâkim olduğu bir alanda çalışmak biraz daha zor. (Aysu)

Sahra ise Türkiye’de kadın avukat olmaktan ziyade önce kadın olmaktan kaynaklı güven duyulma konusunda sorun yaşadıklarını, ikincileştirildiklerini, tacizlerin gerçekleştiğini, toplumsal cinsiyet rollerinin mesleklerinde de kadınlıktaki gibi devam ettiğini ifade etmekte:

Bir kere zaten kadın olduğunuz için ikincilsiniz, size güvenilmiyor. Bazıları tipinizi, sizi boş bulduğu için farklı bir beklenti içerisine girebiliyor. Mesela Ceza’da çok rastlıyoruz buna. (Sabra)

Bade’ye göre genç kadın avukat olmanın kendisi daha dezavantajlı bir konumda olduğu için kadınlar sömürüye ve ayrımcılığa daha açık hale gelmekte:

Bir kere hem kadın olmak hem genç kadın avukat olmak hem de kadın haklarıyla ilgilenen genç kadın avukat olmak hepsi ayrı ayrı zorluklara sahip ... Buna cinsel tacizden, sözlü tacizden tutun taciz ya da cinsel bir şey olması da gerekmiyor. Kadın olarak susmanın dışında bir şey yapamayınca “zaten kadın olduğu için beceremiyor”a geliyor. Dolayısıyla o bir handikap. Müvekkiller tarafından da aynı şekilde. Mesela kadın hakları ile ilgileniyorsanız erkek müvekkil geldiğinde onunla mücadele etmek de çok zor. (Bade)

Toplumsal Kalıp Yargılar Nedeniyle Erkek Avukatlarla Kıyaslanma

Toplumsal kalıp yargılar nedeniyle erkek avukatlarla kıyaslanma kategorisinde anlatılar genel olarak kadın avukatların erkek meslektaşlarıyla kıyaslanarak kendilerinden “erkeksi bir performans” sergilemelerinin istendiğine, yani erkeklerle ilişkilendirilen değer ve normlara uymalarının beklendiğine yönelik anlatılar. Örneğin kadın avukatlara bazı dosyaların verilmesinin, erkekler tarafından uzun zaman uygun bulunmaması ve engellenmeye çalışılması Firuze’nin aşağıdaki ifadesinde görülmekte:

Şimdi Türkiye’de kadın avukat olmak 1996’da başladığımda başkaydı. Orta yıllarda 10-15 yıllıkken başka, şu an çok bambaşka. Yani 1996’da bu çok ilginç ki, ilk cübbemi ben Ağır Ceza’da giydim ... Ben o dosyaya dilekçe sunduğumda koridorda bir genç kadın avukat. Yaşlı bir erkek avukat gelip dedi ki “abilerin varken sen böyle büyük dosyaları almamalısınız, kim yazdı senin dilekçeni bakayım” dedi, “ben yazdım” dedim, “Allah Allah” dedi ve gitti ve onun müvekkili ceza aldı. Benim müvekkilim beraat etti. (Firuze)

Katılımcıların bir kısmı toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı erkeğin bir farklılığını kendi mesleklerinde de hissettiklerini, erkeklerin görüntü olarak, profil olarak daha güçlü, daha otoriter bir tavır çizdikleri için onların daha fazla tercih edilebilir olduklarını düşünmekte, örneğin:

Erkekler bir kere görüntü olarak, profil olarak daha güçlü, daha otoriter bir tavır çizdikleri için, tercih edilme noktasında baktığımızda onların daha fazla tercih edilebilir olduklarını görüyorsunuz. Çünkü insanların kafasında şey var, “bu kesin benim işimi balleder, çözer”. Ondan sonra tuttuğunu koparmak denen şey var ya avukatlıkta bunu sanki erkeklerin daha iyi yapacağını düşünüyorlar. Tabi yine toplumsal cinsiyet rollerinin onlara verdiği rahatlıktan kaynaklı kurulan diyaloglar, ikili ilişkiler var. Onları siz bir kadın olarak asla o rahatlıkta kuramıyorsunuz. (Şafak)

Erkeklikle özdeşleşen güç kuvvetin sembolü olarak gördükleri böyle höt zöt baskın bir karakter bekliyorlar sizden. (Rana)

Yani Türkiye’de zor, sizi biraz güçsüz görüyorlar. Beni de mesela gençken böyle daha minnoş görüyorlardı, “siz çok sakinsiniz” diyerek “yapabilecek misiniz”in alt metnini veriyorlardı. Bu tür algılar oluyor. (Tabya)

Bu noktada önemli bir ayrıntı da meslektaşlar arasındaki sosyalleşme sürecinde yaşanan zorluklar. Örneğin Yade erkek meslektaşlarının erkek müvekkilleriyle çok daha rahat hareket edebildiklerini, birlikte yemeğe çıkabildiğini, ayrıca toplantılar düzenleyebildiğini ifade etmekte:

Kadın olduğunuzda bu konu da biraz sıkıntılı. Müvekkillerimle kendimce iş yemeğine çıktığımda, akabinde böyle lüzumsuz, samimiyet gösterilerine tanık olduğum oldu. Kötü niyetle tabi yani avukatıyla daha samimi olmak ihtiyacıyla değil de böyle kadın olmanızdan kaynaklı başka bir ilişki şeklinde kurulmaya yönelik hareketler bence en büyük problem bu. Erkekler hem işle alakalı bir konuda çıkıp birlikte rakı içebiliyorlar. Kendilerince daha rahat. Tabi avukat da daha rahat burada. Hem de o erkek sobbeti dediğimiz şeyi aslında hukuki olmayan işle de bağlantılı olmayan, o cinsiyet temelli sobbeti sürdürebiliyorlar. O yüzden böyle de bir dezavantajımız olduğunu düşünüyorum. (Yade)

Diğer taraftan Şafak kadın olmanın mesleği olumlu etkilediğini düşünmektedir ve kendisinin bir davası olsa kadın avukat tercih edeceğini ifade etmekte:

Niye? Çünkü çok daha titiz çalışıyorlar, çok daha dikkatli, çalışmaktan bir kere yorulmuyorlar, bence o tuttuğunu koparmak kadınlarda çok daha fazla, hırslıyız, kararlıyız, vazgeçmiyoruz. Yani maalesef dışarıdan görünenle içeride yaşanan çok daha farklı. (Şafak)

Türkiye’de kadın avukat olmanın zorlukları için Defne ise ilk olarak diğerleri gibi kadın olmanın zor olduğunu, dezavantajlı grupta yer aldıklarını, genç kadın avukat olmanın daha zor olduğunu, cinsel taciz, mobbing gibi sorunların yaşandığını onun dışında rıza alınmaksızın duruşma salonlarında isimlerinin görülmesi sebebiyle özellikle polislerin sosyal medyadan eklediğini ifade etmekte:

Ben partnerimle birlikte açtım ofisi ki bunu evli olarak açsak da muhtemelen bu şekilde söylenecekti. İşte biriniz bir kuruma bağlı çalışın, diğeriniz ofisi yüklensin. Genelde bana “sen bağlı çalış mesela” neden ben bağlı çalışıyorum çünkü ben kadınum. O zaman benim canım çok sıkılmıştı. Yani niye? Veya şey oluyor, bizlerde kadın kuruma geçsin, kurum avukatı olsun, erkek ofisi çeksin çevirsin. Neden yani ... O polislerin o saçma sapan tavrı var, hiç çekinmiyorlar, “bu beni acaba şey yapar mı, rezil eder mi” diye ... Mesela benim birebir takip ettiğim bir dosyada karşı tarafın ikisi de erkek avukatı. Ankara’dan gelmişlerdi, hani cüsse olarak da benden çok çok büyükler, ben çok daha yeni bir avukatım falan. Onların o tutumları... Ben konuşurken bana böyle bir sus işareti gibi bir şey yaptı mesela o dosyada o zaman çok ciddi bir şekilde tartışmıştım o avukatların ikisiyle de yani “nasıl böyle bir hareket yapıyorsun?” O işte karşısında kadın görüyor, biraz da genç bir kadın görüyor. Bir şekilde hegemonya kurabileceğini düşünüyor. Özellikle böyle genç bir kadın gördüklerinde bağırıp çağırıp bir şekilde susturabileceklerini düşünüyorlar siz. (Defne)

Nalan da cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldığını belirtmekte:

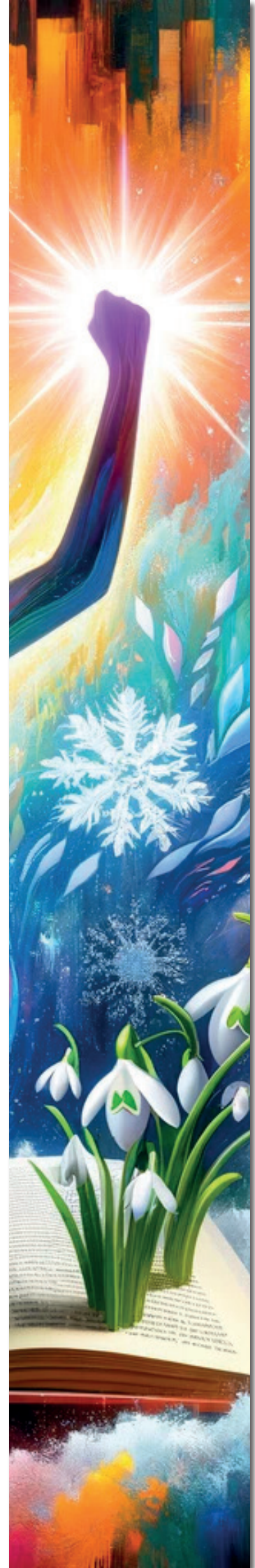
*Ç*** işte erkek kardeşim yanımda katibim iken düşün, kadın avukat olarak oturuyorum masada da erkekler gelip Ç***'a anlatırdı. Ç*** da “ya avukat olan ablam bana niye anlatıyorsun” derdi. Ya da bir dava alınacaksa, bir davayla ilgili görüşme yapılıyorsa hep erkeğin tercih edildiği bir süreç vardı. (Nalan)*

Bir diğer önemli konu da erkeklerin kullandığı dil. Örneğin Firuze, eskiden duruşmalarda yaşlı erkek avukatların veya yaşlı hakimlerin ağzından “kızım” kelimesinin çok çıktığını, şu an azaldığını ama orada duruşmayı bırakıp avukat ya da hakimi “biz sizin kızınız değiliz, biz sizin eşitiniz ve meslektaşınız” şeklinde uyarmak zorunda kaldıklarını, büyük davaların, ceza davalarının, büyük şirketlerin davalarının erkek avukatlara verildiğini, o dönemde genç bir kadın avukat olarak marka ve ticaret hukukuyla ilgilenmesinin bile “bu kadar zor yeni bir alanı genç bir kadın nasıl biliyor, nasıl yapıyor” diye yadırgandığını, icraya gittiklerinde cinsiyetçi küfürlerle karşılaştıklarını ifade etmekte.

Yade de kadın avukat olmanın kadın olarak var olmaktan farklı bir zorluğu olmadığını, eril hakimiyetin bulunduğu meslekte yer bulmanın, maruz kaldığı tacizi önlemenin çok zor olduğunu ifade etmekte, Aysu da onu desteklemekte:

Toplumsal kurallar sebebiyle kendinize bir yer edinmek zor. Erkeklerle kıyasla alan bulmakta zorlanıyorsunuz. Hem genç hem de kadın bir avukatsanız, bazı kesim sizi ciddiye almıyor ya da mesela benimle aynı bir erkek daha fazla saygı görebiliyor camiada ve müvekkil profillerinde de öyle. Ceza avukatı olarak biz ismimizi duyurmakta zorlanıyoruz yani istediğimiz kadar başarılı olalım o alanda. Ama ceza böyle daha erkekte şekillenmiş bir alan. Müvekkiller de böyle tercih ediyor. Hakimler açısından da böyle. (Aysu)

Melike de diğer katılımcılar gibi kadınlardan mesleğini gerçekleştirirken dahi eril bir performans bekleyen eril hukukun aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerine uygun hareket edilmesini beklediğini ifade etmekte:

Kadın avukat olmanın en büyük zorluğu sizden kadın olmanızı değil, eril bir performans sergilemenizi beklemleri. Toplumsal cinsiyet rollerindeki kadınlığa atfedilen prototipleri yüklenmenizi bekliyorlar. Bunu daha çok ceza alanında görüyoruz. Bizim için ilk önce suçun başladığı ve hukuki yardıma bulunduğumuz ilk yer karakollar. Karakola gittiğinizde bir kadın avukatsanız, bir mini etekle gitmeniz ya da bir topukluyla gitmeniz kolluk için daha sizi alt edebilir, sizin üzerinizde hakimiyet kurabilir gibi bir anlayışa çekiliyor ve orada erilleşmek durumunda kalıyorsunuz. Kanunlarla dövmek zorunda kalıyorsunuz. Başka mekanizmaları işletmek durumunda kalıyorsunuz. Kendi mesleğimle ilgili benim en çok şikayetçi olduğum şey benden beklenen erillik, ancak erkek olarak onların tonundan konuşursanız muhatap alınabilmeniz. (Melike)

Taciz ve Taciz Tehdidi

Taciz ve taciz tehdidi kategorisi ise kadın avukatların meslek yaşamlarında kadın oldukları ve/veya kadına yönelik şiddet davalarına baktıkları için karşılaştıkları taciz ve tehditlerle ilgili. Örneğin Şafak, şiddet davalarında özellikle kadın avukatların tacizlere maruz kaldıklarını, sanık cezaevinde olsa dahi bu tehditlerin devam ettiğini eklemekte:

Tehdit ediliyoruz. Ediliyoruz yani. Duruşma salonlarının çıkışlarında tehdit ediliyoruz. Onlar oluyor. Açık açık tehdit etmeseler de şey oluyor bakışlarıyla taciz etmeler, ondan sonra duruşma salonlarında yaklaşımlar, korkutma maksadıyla laf atmalar. Kadın olmanın onların kafasında fiziksel anlamdaki güçsüzlük var “ben ezerim gücümü gösteririm, korkuturum sindiririm” gibi. Bizim bir arkadaşımız, cezaevinden de bu kadın cinayetleri dosyasında hükümlülerin haber gönderdiğini söylüyor “biz çıkalım ona göstereceğiz” gibi haberler gönderiyorlar, o tip şeylerle de karşılaşıyoruz. Ama biz bunu çok korkutucu buluyor muyuz? Bulmuyoruz. Çok ciddiye alıyor muyuz? Almıyoruz. Çünkü belli bir mesleki deneyimden sonra kimden ne geleceğini artık tahmin edebiliyorsun. (Şafak)

Avukatlar, icra dairelerinde ve adliyelerde de tacize maruz kaldıklarını ifade etmekte:

... Arşiv odasında yukarıdaki bir dosyaya merdivenle çıkmak gerekiyor ve eğer o gün etekli vs. isen hani eteğine de gerek yok aslında, herhangi bir şekilde yukarı çıktığında alt tarafta bir şeylerin döndüğünü hissetmek kadar ağır ve sinir bozucu bir şey yok. İcralar eskiden çok çok daha vahim yerlerdi. Kadına karşı tacizin geliştiği yerlerdi ve ne yazık ki ne müdürü ne hâkimi vs. bu işin farkında değillerdi. Yani ne zamanki kadın mücadelesi Türkiye’de biraz daha yükseldi, farkındalıklar arttı, kadınlar sesini çıkarmaya başladı ondan sonra hakimler, müdürler bir kendine ayar vermek zorunda kaldılar. Stajyer avukat ve katiptim ben. Dolayısıyla sıradan bir kâtime tacizi normalleştirdiği gibi bana normalleştiremiyordu. Yapmıyor muydu? Yapıyordu. Ama beni görmez tarafından yapıyordu veya işte kendi

aralarındaki gülmeler ile anlayabiliyordum ama katiplere yaptıklarında ben gidip müdahale ediyordum. Belli bir zaman sonra farkındalık ve kadınların hep beraber ses çıkarmasıyla beraber bir azalma sürecine girdi. Ama adliyedeki en pis yerlerden birisi o icralardır. Çünkü orada hakikaten hem ahlaksızlık boyutunda, toplumsal cinsiyet boyutunda, hem parasal rüşvet boyutunda şeylerin çok fazla döndüğü yerlerdir. Orası biraz bataklık gibiydi. En çok sıkıntı oradaydı. Avukat olarak da en çok sıkıntıyı orada yaşadım ... Mesela ben yeni avukat iken yine bir hacize gitmiştim. Kardeşim Ç***'da yanımda katibim olarak gitmiştik. Borçlulardan birisi mesela memura -etek vardı üzerimde- “bunun bacaklarından etkilenmiyor musun” demişti haciz esnasında sırf konuyu saptırmak için. (Nalan)

Adliye de öyle. Mesela özellikle stajyerken bunu daha çok yaşadım. Tacize uğruyoruz. İcra dairelerinde tacize uğruyoruz, adliye personelleri tarafından uğruyoruz. Hakimler tarafından da uğranılmış örnekler var. Bu alanlarda yaşadığımız sıkıntılar oluyor ne yazık ki. Bir kadın avukat olarak var olmak için ciddi anlamda sürekli bir savunma ve kendini koruma halinde olmamız gerekiyor. (Aysu)

Avukatların maruz kaldığı sorunlarla başa çıkmaya çalışırken dahi başka bir mağduriyetle karşılaştıklarını Bade ise şu şekilde ifade etmekte:

Bir şeyler yapmaya çalışsak da zaten sonu ne yazık ki işte taciz vs. ile bitiyor. Çok olası yani. Zaten bu düşünceyle çıkamıyorsunuz da. Ya da mesela sonuçta biz ifadelere gidiyoruz, sorgulara gidiyoruz ve bunun saati yok. İstatistiksel olarak bilmiyorum ama CMK sisteminde gece görev açan kadın avukat sayısıyla gece görev açan erkek sayısına bence bakmak lazım mutlaka çok büyük bir fark vardır (Bade)

Avukatların tacize maruz kaldığında daha çok sessiz kaldıklarını, bu durumun herkes tarafından bilinmesine rağmen ciddi tehditlerin olduğunu dile getiren Aysu, bunun kıdemle doğru orantılı olarak azaldığını ifade etmekte ve “biz, evet hak savunuculuğu yapıyoruz ama kendi alanımızda bunu dile getirmek biraz daha zor olabilir” diye eklemekte. Yade ve Firuze'nin ifadesiyle;

Klasik işte tacize uğrama, taciz edilme gibi konularla sıkça karşılaşabiliyorsunuz. Özellikle staj süreçlerinde. Çünkü orada bir çoğunlukla benim başladığım dönemde bâkim cinsiyet erkeklerdi. Bir erkek avukatın yanında staj yapıyorsunuz ve kadının kendisinin uğradığı tacizi tanımlayamaması hali var ya burada fiziksel tacizden bahsetmiyorum. Böyle bir şeyle karşılaşabiliyorsunuz. (Yade)

Örneğin benim başıma gelmişti, genç bir avukatken Kayseri’de icradaydım, önünüze masa üzerine silah çıkartabiliyorlar. Sizi araçla taciz edebiliyorlar. Bir şebre sabaha karşı iniyorsunuz. Duruşmanız var, bekleyecek bir yer yok. Anadolu’nun küçük bir ilçesi, şebri, bir genç kadınsınız. Sokakta ya da otobüs terminalinde oturabiliyorsunuz. Güvenip bir otele gidemiyorsunuz. Yani o ilk yıllarda bunları çok yaşadım ben. (Firuze)

Toplumsal Cinsiyetle Yaşın Kesişimselliği

Ortaya çıkan bir diğer kategori ise yaş ve toplumsal cinsiyetin kesişimselliği. Genç kadın avukat olmanın kendisi daha dezavantajlı bir konumda olduğu için kadınlar sömürüye ve ayrımcılığa daha açık hale gelmekte:

Bir kere hem kadın olmak hem genç kadın avukat olmak hem de kadın baklarıyla ilgilenen genç kadın avukat olmak hepsi ayrı ayrı zorluklara sahip. Çünkü genç olduğumuz için zaten kadın erkek ayrımcılığı olmaksızın bir ön yargıyla başlanıyor. Ön yargı suistimale de dönüyor aynı zamanda. Kimi zaman ne yazık ki bizden üstat diye nitelendirilen meslektaşlar tarafından sömürüye açık hale geliyoruz. Çünkü “senin tecrübe açısından bir şey öğrenmen lazım” adı altında o kadınlık eşitsizliği yaşıyor. (Bade)

Coğrafi Bağlam

Coğrafi bağlam kategorisine giren anlatılarda özellikle Eskişehir’in kadın mücadelesi ve kadına yönelik şiddet davalarında Türkiye’nin geri kalanına göre daha avantajlı bir şehir olduğuna yönelik. Bu alıntıların sahibi olan katılımcıların tamamı Eskişehir’de çalışmakta ve büyük kentlerde çalışan katılımcılar coğrafi bağlam veya farklılıktan hiç bahsetmediler. Örneğin Talya, Türkiye’de kadın avukat olmanın zorluklarının bölgeye göre değiştiğini, cinsiyete dayalı ayrımcılığın kırsal kesimde daha baskın olduğunu, kadın olmanın kendisinden kaynaklı ciddiye alınmadıklarını ifade etmekte:

Türkiye’de çok zor ama Eskişehir Türkiye’ye göre biraz daha farklı o yüzden Eskişehir’de ben bunu çok hissetmiyorum. Ama taşra mahkemelerine gittiğimde bunu çok yoğun bir şekilde hissediyorum ve orada çalışan arkadaşlarım da söylüyorlar. Mesela Çankırı’da bir arkadaşımın söylediği şey şuydu ortaklı bir ofiste erkek meslektaşımızla birlikte

alışıyorlar. Gelen müvekkiller o erkek meslektaşa soruyorlarmış sorularını. “Benim ilgilendiğim alan diyorum, bu dosyaya ben veriyorum emeğini diyorum” diyor ama onu kaale almayıp da gidip erkek meslektaşa sordukları oluyormuş. Bu yüzden kamu avukatlığına geçti o arkadaşım. Bu kadar yoğun hissediyordu. (Talya)

Bu camianın da yani Eskişehir zeline söylersem küçüklüğünden kaynaklanan kısıtlayıcı bir etkisi de oluyor. Avukat arkadaşların arkasından yapılan irkin yorumlar, dedikodular, o kadar çok duyuyoruz ki maalesef bunları. (şafak)

Aysu, avukat ya da hkim, savcı tarafından gerçekleşen tacizlerden ziyade memur ya da icra katiplerince gerçekleştirilen tacizlere daha fazla ses çıkarıldığını ifade etmekte:

Daha çok susma hkim diyebilirim. Bu linleme kültürü burada çok tedirginlik yaratıyor. Çünkü tekelleşmiş adı sanı bilinen bir avukat tarafından tacize uğrayan bir stajyer kadın ya da genç bir avukat arkadaşımız bunu söylemekte tedirginlik yaşayabiliyor. Burada buna çok benzer bir şey yaşayan, bu şebri terk etmek zorunda kalan bir kadın avukat arkadaşım vardı. Benim çok ısrarlarıma rağmen bunu yaymak istemedi. Tehdide uğradı, o erkek avukat “ben bu şehirde yıllardır avukatlık yapıyorum, kimse senin dediğine inanmayacak, bana inanacak” dedi ve buradan gitmek zorunda kaldı. Biz evet, hak savunuculuğu yapıyoruz ama kendi alanımızda bunu dile getirmek biraz daha zor olabilir. Çünkü kimse adının buna karışmasını istemiyor, işsalanmak istemiyor. Bir de avukat ortamı, hele ki küçük şehirlerde çok dedikodu döner. Belki İstanbul’da, Ankara ve İzmir’de bunu yaşamazsınız ama burada yaşadığımız şey yıllarca konuşulur. Psikolojik anlamda da kolay bir şey değil. O yüzden çok aşırı duyulan bir yer değil, direk avukat ya da hkimden gelenden ziyade belki memur, icra katipleri. Bunlarla yaşadığımız şeyleri daha çok duyurmaya meyilli oluyor insanlar genelde. Biliriz mesela hangi avukatın tacizci, hangi avukatın kötü niyetli olduğunu, bunu konuşuruz aramızda da. Ama o adam hakkında gidip şikayetçi olan insan çok azdır. Herkes bilir böyle belli başlı isimler vardır, onların genç yeni meslektaşlara zaafı olduğunu, bu herkes tarafından bilinir. Ama işte kimse bir şey yapmıyor ne yazık ki. (Aysu)

Ekonomik Ayrımcılık

Ortaya çıkan bir diğer kategori de kadın avukatların sömürüye ve ayrımcılığa daha açık hale gelmesidir:

Onun dışında ekonomik zorlukları çok fazla. En basitinden eşitsizlik gördüğümüz yer şurası mesela, güçlü erkek avukatlar da yeni de olsalar şunu çok görüyorum; sanayiye gidiyorlar ve sanayide gözünü kestirdiklerinden kendilerine bir müvekkil oluşturabiliyorlar ve bu portföyün hani amiyane tabirle iyi insanlar ya da işte eğitilmiş insanlar olmaması onları çok vurmuyor açıkçası. Onlar aldıkları paraya ya da işte gelen iş sayısına bakıyorlar. Ama bir kadın avukat olarak bizim sanayiye gitmemiz çok da mümkün bir şey değil ne yazık ki. Gitsek de zaten aynı performansta ilgilenmiyor çünkü “ne işin var zaten senin burada” noktasındayız. (Bade)

Sonuç

Kadına yönelik şiddet ile mücadele ederken kadın avukatlar hem cinsiyetleri nedeniyle hem de mesleki açıdan birçok sorun ile karşılaşmaktadır. Bu sorunların en başında kadın olmaları yer almaktadır. Yani Türkiye’de öncelikle kadın olmak çok zordur, akabinde kadın avukat olmak ayrı zorlukları beraberinde getirirken kadına yönelik şiddet davalarına bakan kadın avukat olmak daha da zordur. Kadın avukatlar, toplumda yer alan kalıp yargılar nedeniyle her alanda müvekkiller, erkek meslektaşlar ve diğer ilgili meslekler tarafından erkeklerle kıyaslanmakta ve ikincil muamele görmektedir. Aynı zamanda adliyelerde, karakollarda ve özel alanlarda taciz ve/veya taciz tehdidine maruz kalmaktadır. Cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayan kadın avukatlar, aynı zamanda yaşları nedeniyle de ayrımcılığa uğramaktadır. Mesleğin başında genç bir avukat iken taciz, tehdit gibi mağduriyetlerle daha fazla karşılaşmaktadır. Bu mağduriyetler kırsal ve kentsel alanda ise farklı seyretmektedir. Görece küçük şehirlerde yaşanan mağduriyetlerin seyri az iken sonuçları daha ağır olabilmektedir. Sonuç olarak Türkiye’de kadın avukat olmanın zorlukları sadece kadın olmanın getirdiği zorluklardan çok uzakta bir yerde değildir.

Çalışmada elde edilen bulgular ve öneriler şu şekilde özetlenebilir:

1. Kadına yönelik şiddet ile mücadele sürecinde kadın avukatlar hem cinsiyetleri nedeniyle hem de mesleki açıdan birçok sorun ile karşılaşmaktadır.
2. Kadın avukatlar tüm tahakkümlere rağmen kadının deneyimini görünür kılmak ve cinsiyete dayalı erkek şiddetini ortadan kaldırmak için mücadele vermektedir.
3. Mücadele içerisinde kolektif hareket kamuoyu oluşturmada önemli bir noktadadır.
4. Hukuk sistemi erkeklerin çıkarına göre düzenlenmiştir ve ataerkildir.
5. Kadına yönelik şiddete dair mevcut durumun sebeplerinden biri de ataerkil hukuk sistemidir.
6. Kadına yönelik şiddetle mücadele feminizmin olduğu kadar hukuksal ve yasal alanların da kılcal damarlarında yürütülmelidir.
7. Hukuk sisteminin erkek egemen yapısını görünür kılmak ve bununla mücadele etmek adına hukuk sistemindeki kadınların seslerinin duyurulması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2012). Kanun No. 6284, Kabul Tarihi: 08.03.2012. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4320.pdf> Erişim Tarihi: 25.03.2023. (Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 4320, Kabul Tarihi: 14/1/1998, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 17/1/1998, Sayısı: 23233, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 38.)
- Arat, N. (2010). Feminist Hukuk, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları, 9(0), ss. 53-65 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iukad/issue/728/7861>.
- Beauvior, S. (1974). İkinci Cinsiyet, (Çev.: Gülnur Savran), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Berktaş, F. (2010). Felsefenin Kadına Bakışı, Şeyda Öztürk (Der.), Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar, (ss. 2737), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bora, A. (2010). Kadınların Sınıfı, Ücretli Ev Emeli ve Kadın Öznelliğinin İnşası, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Chanter, T. (2019). Toplumsal Cinsiyet, (Çev.: Mehmet Erguvan), Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Demir, N. H. (2015). Feminist Hukuk Teorisine Genel Bakış, Fasikül Hukuk, 7(63), ss. 1-19.
- Direk, Z. (2016). Cinsiyeti Yazmak, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Lincoln, Y. S., and E. Guba. (1985) Naturalistic inquiry. Beverley Hills, CA: Sage.
- Millett, K. (1987). Cinsel Politika, (Çev.: Selvi Seçkin), İstanbul: Payel Yayınları. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, (2014). 6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu, URL:<https://www.morcati.org.tr/attachments/article/255/6284KanunUygulamalarıRaporu.pdf>/ Erişim Tarihi: 09.04.2023.
- Resmî Gazete (29.11.2011). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Sayı: 28127. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111129-2.htm> / Erişim Tarihi: 08.04.2023.
- Saygılıgil, F. (2016). Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yüksel-Kaptanoğlu, İ. ve T. (2018). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Ankara: CEİD Yayınları.
- Walby, S. (1990). Patriyarka Kuramı, (Çev.: Hülya Osmanağaoğlu), Ankara: Dipnot Yayınları.
- Weisberg, D. K. (1993). Feminist Legal Theory, Philadelphia: Temple University.
- WHO, 2002 URL: <https://www.who.int/> Erişim tarihi: 05.01.2023.
- Http-1. <https://turkiyeraporu.com/arastirma/kadina-yonelik-siddette-dunya-liderligi-11275/> Erişim tarihi: 16.01.2023.
- Http-2. <https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/kategori/veriler/> Erişim Tarihi: 16.01.2023.